

KARL-ERIK BERGMAN

Snäckor

Söderström & C:o Förlags Ab

© Karl-Erik Bergman 1978

ISBN 951-52-0511-5

Tryckeri- & Tidnings Ab
BORGÅ 1978

Den dag jag inte längre orkar fiska,
vill jag bara driva med vinden
och läsa mina dikter för hav och måsar.

En sjöbod är bra till mycket.
För mig är den ett ställe
att arbeta i
både med armar och hjärna.
Jag har faktiskt upptäckt
att det går att se på världen
genom springorna i min sjöbod.

Idag kom skrattmåsar!
Tänk att det var det jag förstod
att de skulle hitta tillbaka.

12 apr. -76

Baksjön suger
i min lilla hamnvik. —
Men där är lugnt nog för båt att vara.
I skrevan hukar sig stugan
med två britsar och gaskök
och tittfönster mot Källan och havet. —

Alltid lugnt i skrevan.
Annat kan det vara ute vid Skatan
och ute i stora världen, vid Brunkan
och Dånögrynnorna!
Där dånade Norrhavet
redan på Arvid Mörnes tid
och långt före det —
ja, redan när Öj-Abraham seglade ut
och lade skotar här
och hade stuga
bara några famnar från min skreva.
Sista stockresterna av hans koja
eldade vi upp under panna med rågkaffe
när j äg var pojke
och fiskade med farsgubben härute.
Det var krig då.

Men i hamnviken vid Idskär
var det alltid lugnt.

Det kanske var annat
ute i stora världen,
vid Brunkan och Dånögrynnorna.

Jag har preliminärt räknat ut
att i juli går det nöjesbåtar
för två miljoner mark om dagen
längs farleden vid Idskär.
Finlands och Sveriges överklass
flyter förbi
medan jag lägger och drar mina skotar
med min tiotusenmarksbåt
som jag också är mycket nöjd med —
och stolt över.

Här vid Idskär
är demokratin fullständigt genomförd;
här får alla fiska fritt
och alla har samma stora möjlighet
att bli helt utan fisk.

Bredvid mitt båthus
ligger ett gammalt vrak.
1700 talsspanterna
sticker upp ur leran
och retar mig varje gång
jag ska in eller ut med båten.

För tvåhundra år sedan
höll en fiskare här i viken
till med grannens käring
och hennes svartsjuka karl
släpade dit vraket en natt
och stenade ner det
framför den andres båthamn.

Jag kan bara inte förstå
varför jag ska lida för det.
Jag har då aldrig,
åtminstone inte här i byn,
haft någon annans käring

Jag menar mig vara
en stor vän av ordning.
När det blir så fullt med bråte
i mitt båthus
så jag inte längre kommer fram
mellan dörren och båthamnen,
då föser jag undan det värsta.
För ordning
har jag alltid älskat.

Ni skulle bara veta
hur gott det doftar i min rökugn
dagen efter jag rökt fårbogar.

Varje höst,
i november,
kan man känna den doften
och man glömmer den aldrig.

Det blir aldrig riktig höst i min sjöbod
förrän doften av kryddad vassbuk stiger
upp från tunnor och byttor.

Tänk,
så man får för sig saker!
Men visst är dofter en viktig del
av livet och tillvaron.

Och alldeles särskilt i en sjöbod.

När mina pojkar växte upp
var de mycket roade av
att sätta upp småfågelholkar.
Nu har vi mängder av fåglar runtom oss
och som ett blygsamt tack för all vänlighet,
länsar de våra vinbärsbuskar
varje höst.

Ändå har jag planer på
att reparera de holkar
som gått sönder och ramlat ner.

Varat gamla utedass
står ännu kvar där i skogskanten.
Det är skönt att veta
att det står där
berett att ta emot vem som helst.

Nog är det fint med vattenklosett,
men tänk att en tidig vårmorgon
få sitta länge på ett utedass
med dörren öppen
mot vårvind och fågelsång.
Jag går dit ibland —
inte bara för stämningens skull
utan i nånsorts solidaritet med det gamla,
det riktiga.
För det kan knappast vara riktigt
att spola ner skit med prima grundvatten,
skölja ner allt längs diket
och ut i viken.
Sedan gå och låtsas grubbla
över varför vassen växer så omåttligt.
Nej,
vårt gamla utedass ska stå kvar.

Liggande på rygg
med katten förnöjt på min mage
läser j äg notiser
om libanesiska attacker mot Israel.
Ur radion kommer det
att Israel bombat ihjäl hundra libaneser i
hämnd.

Långt inne i november
och här bara regnar det.
Min torparteg med havre för fåren
står ännu otröskad.

Men
jag själv då?
Om den vet jag ingenting.

Men katten spinner förnöjt på min mage.

Innerst inne finns din längtan
att leva utan tvång.
Innerst inne finns din önskan
att äga verklig frihet.
Innerst inne finns behovet
att vara människa.

Livet, broder.
Har du tänkt på livet?
Stanna till ett tag —
se efter så du inte löper
ifrån alltsammans!
Det skulle kanske vara lite snopet
om du kom flåsande i mål en dag —
på mycket bra tid —
men med dödsstelheten
redan knarrande i lederna.

Förr bad jag för alla mina vänner länge och omständligt i min aftonbön. Och mina aftonböner blev bara längre och längre. Till slut blev de så långa att jag ofta somnade innan de var färdiga. Så fick jag dåligt samvete för att jag jämt somnade och inte orkade hålla ut.

Nu har jag bantat ned dem till ett minimum. Till min stora förvåning och glädje märker jag att alla mina vänner trots det har det mycket bra.

I kväll är månen helt i nedan.
Tänkte jag skulle skriva något,
men, som några av er vet,
går laken som bäst till
just när månen är i nedan.

Det blir bara lakar —
stora, feta romlakar.
Något annat
är det helt omöjligt att få ner
på papperet.

I min enfald trodde jag
världen var större.

Några timmar i ett jetplan
och jag kunde rakt under oss se
iskusten vid Labrador —
vit, gnistrande is
i bländande junisol
över oändliga vidder.

Först i St. Lawrensflodens dalgångar
hängde den späda grönskan
upp sina slingrande girlander.

Och världen krympte ännu mer

då vi strax därefter landade i New York.

I Tofino i västra Canada
skulle jag ha kunnat tänka mig att stanna;
havet helt nära,
gott om fisk,
människorna mycket blandade
men ovanligt verkliga,
öarna gröna,
bergen blå
och kalawerkningarna på avstånd.

Klockan två en juninatt
mötte oss Chicago.

Men trettiofem grader varmt,
stanken av millioner människor, bilar
och alla slakterierna
kastade oss tillbaka in i terminalen
med air condition.

Efter två timmar var det en stor lättnad
att lämna denna röra efter oss
på Michigans stränder.

På Vancouverön
låg stränderna fulla av drivtimmer.
Sina hus byggde man av plast.

Här hemma körde jag en hel dag
och letade runt holmar och skär
för att i kvällningen komma hem
hungrig och frusen
med några sura propsar,
två avbrutna bräder
och en tolfedel av en gammal livbåt.

Haiku

Med några bröd och fiskar
och litet tro
gick vi ut för att möta livet.

Jag älskar torskar —
inte för deras stora, mörka ögons skull
utan för att de är så goda.

Skalbaggen är tystlåten och oansenlig.
Han har heller aldrig påstått
sig vara något annat!

Den dystra, mörka skogen
viskar höstkällens hela, stora hemlighet
i mitt vidöppna öra.

Regnmörk kväll.
I ficklampsskene lyser
Fårens gröna ögon

Fjärden i dimman.
Hela världen ryms i en gryta.
Ur intet skriar måsarna.

Vassviken sover aldrig;
gäddplask —
andprat —

Strömning i ryssjan.
Världen svälter.
Katten spinner förnöjt över fyra strömningar

Efter tjugo år tillsammans kommer jag som vanligt hemklampande våt och frusen en kväll från fisket.

Hungrig och nästan utan fisk gör ju inte saken bättre.

Ingen mat färdig. Hon har varit till stan med fisk och kom hem bara för en stund sen. Så kommer hon och håller om mig, tar mina båda frusna händer och stoppar dem under sin jumper, rakt in i värmen och säger:

Stackars pappsen, jag ska värma dej.

Ja, tänk att efter tjugo år . . .

Den våren
Sonja och jag var nygifta
och alldeles utan pengar
lade vi åtta nät varje kväll;
allt vi ägde i fiskeredskap.

En morgon
fick vi en gädda
som vägde sexton kilo.
När jag såg ner i gäddans gap,
tänkte jag på stackars Jona
i valens buk
samt på mina egna synder.
Men jag fick åter frid och ro
sedan jag slagit monstret i skallen.

Först på hemvägen
kom jag att tänka på
att vi faktiskt skulle få pengar
till ytterligare ett nät
för den stora gäddan.

Fyra lingonröda tuvor; det var allt vi kunde finna
i den stora, stora skogen under hela långa dagen.
Vi har vandrat bortom träskan, bortom bergen,
ut mot havet.

Endast fyra röda tuvor har vi sett.

Vi har gått med våra hinkar. Vi har sett så mycket
vackert.

Vi har upptäckt rådjursstigar, vi har älskat i en
backe.

Men nästan hemma från vår vandring,
fann vi lingonröda tuvor;
bakom knuten på vår stuga lyste rött!

Älskade,
ett så stort hav vi fått
nästan alldeles för oss själva!

Kom, älskling
ska vi gå längs stränderna
och leta fynd.

Alltid kan vi hitta
några snäckor
eller små släta stenar.

Vi kan gå där länge — kanske bara för att se på havet och
måsar.

Sedan
när vi kommer hem,
kan du få alla mina snäckor och stenar.
Jag har ju ändå hela dig
och din stora, stora kärlek.

När galeasen Verna gick under vid grynnorna norrpå Geta,
bärgade vi så mycket smör så det räckte ett halvår.

Över tjugo människor följde med Verna i djupet. De skulle till
Sydamerika med den gamla, ruttna skutan.

Lådvis med smör
hade de lyckats få tag på
trots kristiderna.
Och smör
var det enda som blev kvar
då resan slutade vid Getabergen.
Det åt vi upp sedan under vintern;
Vernas goda smör.
Det prisade vi länge.

De som skulle ha ätit det
sjönk.

Men smöret flöt iland
till oss som levde vidare
och behövde det.

En gång när jag var liten
hittade Pappa en hel låda apelsiner
ute i havet.
Han sa
att nu fick jag äta
så mycket jag ville.
och jag åt de saltvattenblöta apelsinerna
i två veckor.

Nu
flyter det alltmera sällan
något iland.
Någon enstaka tom whiskylåda
ligger och skramlar i stenstränderna
mellan plastpåsar
och de tomma mjölktrorna
från segelbåtarna.

För förtifem år sedan köpte far min Stör-Hannas stugan och rev den för timrets skull. En efter en bar han sedan timmerstockarna på axeln och la dem i en hög här på tomten. På några veckor hade han byggt upp stugan, som vi fortfarande bor i. Fast vi byggde till den för ett tag sen med drivvirke som flöt iland från den havererade tysken, som körde rakt på Jerhällarna en mörk höstnatt. Välsignade och efterlängtade haverier, som nu mera blir alltmer sällsynta. Istället för allt vackert prat om att hjälpa kust — och skärgårdsbefolkningen, har man t.ex. nu satt upp en radarreflektor på Jerhällarna. Så nu lär det väl aldrig komma fina plankor från det hållet mer.

Men nu till saken: timmerstockarna från Hannas kajan. Eller egentligen ogräsblommorna. De blekrosa ogräsblommorna, som måste ha följt med stockarna till våran tomt. För samtidigt med stugan växte också de blekrosa upp ur sanden. Mor ville istället ha lite grönsaker och några tulpaner, å det var därför hon tog upp kampen med nykomlingarna. Den kampen förde hon hela sitt liv.

Resultatet blev bara att de spred sig över hela tomten.

Nu när mor är borta och ingen sliter och hackar i dem längre, har de nästan helt försvunnit. I årtal har jag nu saknat dedär blommorna med den lite beska doften.

De av norrhavet renvaskade tyska plankorna förde ingenting med sig till backen — annat än sin nyttighet som plankor förstås. Och bäst var kanske det.

Det slår mig plötsligt att far min skaffade också annat bestående till vår backe. Han planterade en häck med sibirisk ärt. Den har jag försökt klippa, som man visst bör göra med häckar. Men för några år sedan tröttnade jag och sågade ner den jämsmed marken. Idag är den ett monster på ca fyra meters höjd som avskärmar oss effektivt från den övriga världen. Ska jag nu ta till sågen igen, eller ska jag låta bli?

När han kom,
blev han stående vid dörren
tills någon bad honom att sitta.
Sedan satt han i två timmar —
tummade på mössan — och teg.
Någon frågade vad han ville;
— Jo si koen ska kalva
å mamma undra
om ni villa ring ti jurlekarin
för de går inga bra —
å de va bråttåm. —

Han var bonde och fiskade
och söp och snorade.
Och när han inte var bonde,
fiskade han och söp och snorade.

Skulle han inte ha varit bonde
som fiskade, söp och snorade,
hade han antagligen varit jurist.
Det var han ändå ibland;
hjälppte goda vänner vid tinget.

En kväll efter nätläggningen
fick han ett slaganfall.
På morgon,
när han skulle ta upp näten,
var han död.

Alla hans rättsfall i socknen
har vi glömt.
Men vi minns ännu
att han fiskade, söp och snorade.

Landvägen hade han långt
till sitt båtviste.
Men med skottkärran i ekan
roende över viken
hade han sedan inte långt
att kärra sina redskap
till skötbåt och bod.

Han var tystlåten
och led av andtäppa.
Det pep i hans lufrör.
Det hörde vi inte
då han kom med sin kärra
nere på vägen.

Men för varje varv
som kärhjulet gick runt,,
gnällde det till. Det hörde vi.

Visst minns jag Källströms-Maria
hur hon i tvåhjulig schäs
drog skummjölksdunka varje dag
förbi på vägen.

Och hur jag tyckte om
att stå där och passa henne
och fick dricka en slurk
ljum och sötaktig blåmjölk
ur dunkans lock.
Jag gjorde det
för att jag tyckte det var gott.

Och Maria sa:
— Om pojkin int begär nå annat
än ett lock pinkunka
så lätt han dricka. —

Guldgula vassar.
Gäddplask.
Några knipflockar fladdrar till
och skymningsänder snattrar i viken.
Fåren äter gula löv.

Och plötsligt en morgon:
Frosten.

Idag
var det NO kuling och minusgrader.
Sju långrevar borde ha dragits upp.

Visst var jag ut och försökte dra
men kylan nästan gjorde slut på mig.
Jag lämnade allt och for hem igen.

Hemma i värmen började jag dock fundera;
vad är nu detta?

Jo, första gången jag ger upp
för kyla och storm!

Dethär lämnar jag inte åt slumpen.
Det skall bli en bättre självransakan,
det lovar jag.

Och i morgon skall långreven upp!

Finlands sextionde självständighetsdag firade jag med att nästan frysa ihjäl i min öppna båt. I NO storm med minusgrader och sjöarna högt över fören försökte jag fiska. Vad skulle det gå!

När jag kom hem, öppnade hunden dörren gång på gång. Stugan blev iskall fast pannan gick i ett. Jag skrek att jag blir ruinerad på brännolja. Fick hett te men frös ändå. Skrev en dikt om eländet. Åt lamkotletter som var lagade som dillkött. Det var gott och jag blev glad igen. Åkte iväg på hustuns begäran till Britta och hämtade enligt avtal och betalade med check ett brunt får. Om betäckningen lyckats visste inte Britta och än mindre jag.

Vi får vänta och se.

Sedan blev inget mer gjort den dan. Så är jag!

Och dessutom ganska ofta.

Idag drog jag upp långreven ur fjärden;

Mellan lakarna

kom det flundror

uppfladdrande ur djupet.

En hel låda flundror.

Ränsade dem på hemvägen,

skar huvena av dem

och huvena levde länge efteråt.

Femtivå stora, feta, rökta flundror —

det är mycket och god mat det.

Sådant frossar vi på

så ofta vi vill —

fast vi egentligen inte har det så fett.

Den snåla östanvinden
över backen
ettrigt bitande i mitt ansikte.

Urblåsta, skramlande vassrör
spretar ur gyttjan
mot stålgrå himmel.

Den snåla östanvinden löder
is runt strandens stenar —
bryggans pålar.
Den hugger ilsket
mot mina svullna, röda händer.

Men så länge båthuset har öppet vatten
har jag lovat
att inte ge upp.

Tysta och vita
ligger vidderna —
övergivna av människor.
Mäktig och stor
är ödsligheten.

Ensam
i denna vita värld
vandrar
jag runt mina vakar.
Som utkastad
ur en mörk gemenskap,
ett stilbrott
i denna stora vithet.

I vinterns vita stillhet
domnar allt.

Alla ljuden dämpas.
Alla ekon tystnar.
Vinden viskar förtroligt
genom snön
i granens öra.

Genom skogen
går ett ensamt spår
ner mot stranden, ut på fjärden.

I kvällens rosa skymning griper
körden tag i allt som lever.

Och i vinterns vita stillhet
domnar allt.